

Suullista perinnettä Pohjois-Savosta

Luoja loe aekoo eikä kiireestä virkkanna mittää. (Säyneinen)

Muata kellottaa selällään kun allakan tekijä
(Tuusniemi)

Ajastahan palakka maksetaa eikä työstä (Kangasniemi)

Aeka on rahhoo, sen tähe ei kannata
tuhlata aekoo työntekkkoon.
(Vesanto)

Ohan näetä päevijä ja allakasta suap lissée.
(Savonranta)

Huomenna päevä uus ja ens viikolla vielä kuus.
(Joroinen)

Muonantai männöö muatessa
Tiistai siinä sivussa,
keskiviikko ei ou kenenkää työpäivä
torstain työllä ei oo eletty ennenkää,
perjantai on lauvantain uatto ja lauvantai on pyhän uatto.
(Tuusniemi)

Maanantaina ei muista,
Tiistaina ei tiedä,
Keskiviikkona ei kerkiä,
Torstaina ei tohdi,
Perjantaina ei pääse,
Lauantaina on laiskan pyhä,
Sunnuntaina suuri sapatti.

Suullista perinnettä

(Savo)

Siinähan se aeka männöö, missä ikäkin kulluu.

(Leppävirta)

Aeka ei ou jänikse selässä.

(Pielavesi)

Aeka keinot keksii.

(Pielavesi)

Mitä siä laskijaessa, sitä siä särenkutuna; mitä siä särenkutuna, sitä siä Pärttylinä. (Suonenjoki)

Jos kohvaan kilottaa, nii vangunvartee sattaa. (Joroinen)

Viikko on kivenvihasta kessään, västäräkistä ei vähheekää (Kuopio)

Ijän siät ilikeimmät, ijän pakkaset pahimmat, ijän tuulet tuiskuisimmat. (Tuusniemi)

Mualiskuu kun muan näyttää, niin huhtikuu hummauttaa. (Tuusniemi)

Sammakot nousevat mäille sateilla. (Matti Hiltunen Mäntyjärvi, 7.6.1927 stp. yo Aulis Rissanen)

Tulen loitsu

”Liina yöllä kynnettiin,

Kuutamolla kuokittiin,

Verkko veljesten tekemä,

Sisarusten kertoama,

Kälysten käpyämä,

Appivaarin ainottama.

Viettiin verkko vesille,

2)Vastavirran tarvottiin,

1)Myötävirran jatkettiin,

Vastavirran jatkettiin,

Myötävirran tarvottiin,
Saatiin satasilmä,
Johonk' ei kärsi käsin käyä,
Ilman rautarukkasita,
Vaskisita vanttuuta.
Mies musta mereltä nousi,
uros aallosta yleni,
Joll' oli hiekkaset hiukset.
Ruumis rauan karvallinen,
Sepä halkas's halavan havin,
saatiin sälävä säynät,
Halastiin siian vatsa,
Saatiin punakeränen,
Halastiin punakeränen,
Saatiin tuli punanen,
Siian puolen sykkyrästä,
Kolmannesta koukerosta,
Joss' on tuli tuutettu,
Kultasessa kätkyessä
Koivusen halon nenässä.
Itse Vanha Väinämöinen,
polvin pyöri porassa,
Kypenissä kyynärvarsin.”
(Konnevesi 1902, Kaapro Mikkola, stp. Valdemar Lindbohm)

Arvoituksia

Kattila seiso kankaalla
kahdeksalla kautapiällä.
(puukirkko)

Satasarkkinen, tuhatturkkinen
pellollen männöö ni perse näkky.
(kana)

Suullista perinnettä

Kiukelainen, kaukelainen
kaikki pellot perkautaa
kaikkivat rannat lukkoo
(sirppi)

Yks' lintu, neljä nokkaa.
(höyhentyyny)

Neljä nientä niemen päässä
yhteen kusella käyvät
(lehmän 4 tissiä)

Arvoitukset keräsi Aulis Rissanen 1927 Kaavin Korteisista Matti Mustoselta.

Pakkaslohtu

Ptyhi kuol'han multa muinoin musta ruuna
vaipu valkee hevonen
pellon piähän männikköön
josta nous höyry taivaalle
josta pakkanen panniin
tien nivoille muan navoilla
ptyhi pakkanen puhurin poika
eikä kylmä mun kynsiän
elä piätän palele
kylmä soita, kylmä maita
kylmä kylymiä kiviä
järven jäitä järskyttele.
(Maria Partanen 20.6.1927 Säyneinen, stp. Aulis Rissanen)

Suullista perinnettä kalastuksesta

Jos onkiessa laskee kaloja, niin ei saa silloin mitään. (Maaninka 1939 Hannu Voutilainen s. 1881 ja Muuruvesi 1937 Selma Keinänen s. 1872)

Suullista perinnettä

Jos ongelle lähtiessä laskee matojaan, niin kala ei tartu. (Muuruvesi 1937 Selma Keinänen s. 1872)

Onkimatoja ei saa laskea kun niitä kerätään. Niillä ei saa silloin kaloja. (Siilinjärvi 1939 Adam Korhonen s. 1861)

Nuottamiehen päälle on heitettävä vettä, jotta hyvä kalaonni seuraisia. (Muuruvesi 1937 Samuli Föör s. 1878)

Jos suurusta pannaan veneen ympärille, niin kyllä onkimies kaloja saa. (Muuruvesi 1937 Petter Hämäläinen s. 1879)

Kalavesi pilaantuu, jos kalamiesten kesken syntyy riitaisuuksia pyyntipaikoista. (Muuruvesi 1937 Pekka Kekäläinen s. 1856)

Kalavesillä ei pitäs suuttua eikä tinkiä, käöp niin ettei kukaan sua sieltä kaloja. (Tuusniemi 1950 Tiina-Liisa Kinnunen s. 1872)

Nuotalla samoin kuin ongella oltaessa on oltava hiljaa. Muutoin kalat karkaavat. (Muuruvesi 1937 Selma Keinänen s. 1887)

Kalassa ollessa ei saa puhella, vaan soutajan täytyy suunta peräpitäjän viittauksista. (Kuopio 1937 Taavetti Airaksinen maanviljelijä, s. 1874)

Kalassa pitää olla hiljaa. Kiroilla ei saa vaikka kalat putoaisivatkin. (Siilinjärvi 1939 Aaku Miettinen s. 1878)

Oudosti saatu kala, esim. veneeseen hypännyt, on onneksi (Iisalmi 1937, Hanna Kauppinen 61v)

Ettei kalavakkaan pääsisi toisen silmänteet pannaan vakkaan havuja ja pieniä varpuja. (Maaninka 1939 Pekka Rissanen s. 1861)

Kalan soaliiseen ei silimäykset pysty, kun panee kalavakan pohjalle kolmiokannan (kolmihaaraisen) kuusen havun. (Karttula 1898 Elias Jäntti n. 50 v.)

Silloin sanovat hauvin kutovan lammessa, kun rastas laulaa. (Ilomantsi 1885 Tahvo Kaltiinen 64 v.)

Käki kun kukkuu, silloin on lahnan kutu. (Joroinen 1886 Albin Kinnunen 35 v.)

Suullista perinnettä

Keyvällä kuin ens kerran Haukirastas (satakieli) laulaa silloi on hauvin kutu jo alulla ja pyytykset on kiires vietävä järveen. Haukirastas laulaakin: ” Wie rysse rissu. Wie rysse rissu. hauvin luiru. hauvin luiru.” (Juva 1899 Wille Ahonen 55 v)

Jo kuulin haokrastaan, jo rupes haovit kutemaan. (Maaninka 1927 Jooseppi Raatikainen)

Hauvella ovat hampaat irti kerran kuussa, viikon päivät kerrallaan ja silloin se ei syö toista kalaa, esi. täkyä (seppä K. Holopainen Tuusniemi 1930/Räsänen)

Jos rysän vie tyynellä järveen, on kalonni hyvä. (Vesanto 1937 Mikko Laulainen)

Pyydys olisi myös vietävä etelätuulella järveen, sillä jo se pohjatuulella viedään, eivät kalat tahdo mennä siihen. (Vesanto 1938 Mikko Laulainen)

Kevvällä, kuin säyneen kutua tahtoo järjestää mielensä mukaan, niin ensin laitetaan siihen pyyvykset, ja sitte maalataan aivot ja mela punaseks, ja niillä souvetaan ja melotaan pyyvyyksiä kohti ja aina männään että tullaan samalla lailla, niin säyneet seuroo tätä ja ne tulevat kutemaan pyyvysten luo. (Karttula 1937 Juho Luostarinen, maanviljelijä s. 1871)

Ukkosella lahna kuvulle nousoo, ja ukkosella se pois männöö. (Lapinlahti 1937 Ville Ollikainen maanviljelijä s. 1869)

Ukonilmalla saa hyvin kaloja. (Vesanto 1937 Mikko Laulainen)

Vähän ennen auringon nousua ja sateella saa paljon kaloja. (Vesanto 1937 Mikko Laulainen)

Silloin kun maavedet (purot) juoksevat, nousee hauki kutupaikoilleen. (Mikkeli 1937 Veikko Lyytikäinen)

Syyskalastuksen katsotaan alkavan silloin kun lehti putoaa puusta, sillä keltaisen lehden aikaan ei kaloja saa. (Kuopio 1937 Martti Koivisto, työmies, s. 1906)

Kalaveden pilaus:

Jos ämmä istuu veneen perässä mela kädessä. (Savo 1893)

Kalassa ollessa ei akka saa istua peräksillä, sillä silloin menee kalaonni. (Siilinjärvi n1939 Erik Asikainen s. 1849)

Suullista perinnettä

Kalaonnen siirto:

Sären kuvun soap muuttumaan toiseen kohti, kun ottaa voan meähnäsen havun tokeesta ja soutaa venneessä jälestä sinne mihin meinoo soaha muuttumaan. (Karttula 1898 Juuso Jäntti 70 v)

Sären kutuonni saadaan toiselta pilatuksi, kun otetaan sen tokeesta havuja ja pannaan ne omaan tohkeeseen. Toisen onni tulee itselle. (Siilinjärvi 1939 Aaro Leinonen s. 1871)

Jos haluaa muuttaa kalankutupaikkaa, on oltava pyydys, jossa on mätiä, ja pantava se veneen perään. Soudetaan haluamalle paikalle ja laitetaan pyydys veteen. Seuraavana kesänä kala muuttaa sikiämisensä siihen paikkaan. (Suonenjoki 1948 Hilda Laitinen 72 vuotta)

Kalankuvun soap siirretyks toiseen paikkaan kunj ottaa kutupaikalta miähnähavuja ja soutaa ne mukanaan toiseen kohti. (Olli Räsänen 17.8.1930)

Huonon onnen muuttaminen:

Kalamiehet kiroavat toisiaan. Kiroista on vaikea päästä. pelastus on se, kun kalalle lähtiessä hakkas tapin kiinni saunan kivellä eikä kalikalla tai melalla. (Siilinjärvi 1939 Erik Asikainen s. 1849)